

SBURATORUL *Literar*

REVISTA SAPTAMANALA

SUMARUL No. 20

E. Lovinescu	Crítica și literatură (II)
Camil Baltazar	Imagini din sanatoriu
D. Navroș	Grădina
Emil Doria	Ce tece pentru Lelioara
D. Iov	Urmasu
G. Murnu	Infinitu
G. Rotică	Păși pele de toamnă
Dragoș Protopopescu	Enigme și călătorii critice
C. Nărlă	Sera o fărâșcă albă

CRONICA LITERARĂ. — B. Furtună: Alexandru Macedonski.

CRONICA DRAMATICA. — F. Anonim: Teatrul Popular: Masca;

Teatrul Național: Războiul și Mollère.

— Insemnări Literare.

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.-

„ / „ „ 60.-

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

De asemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Cămpineanu, 40.

A APARUT NO. 2

din

MAGAZINUL LITERAR

CITIȚI-MĂ

CU URMĂTORUL SUMAR:

Scoala Regilor	de JULES LEMĂITRE
Pe Povârniș	„ ION SLAVICI
Jucării	„ ION PILAT
Crăciunul Sf-tului copil Feodor	„ G. GALACTION
Noaptea	„ CLAUDIA MILIAN
Biserica Sfinților Iară de nume	„ VICTOR EFTIMIU
Minciuna	„ ALFRED MOȘOIU
Moartea Salomeei	„ GUILLAUMEAPOLLINAIRE
Steluța	„ F. ADERCA
Mînuștea Sf-tului Anton	„ MAURICE MAETERLINCK
Coperta	„ A. BRĂTĂȘANU
Vignete	„ TEODORESCU SION

PREȚUL 10 LEI

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

CRITICA ȘI LITERATURA

II

Cuvântul de dezorientare literară a fost aruncat din mai multe părți și cum, prin rămășița unui raționalism întârziat, orice criză literară e pusă pe seama insuficienței de directivă a criticei, trebuia să insistăm asupra lipsei de inițiativă a acestora în materie de creațiune: arta e o problemă de sensibilitate și nu de disciplină. Înălăturând deci responsabilitatea criticei în deviațiile literaturii, rămâne totuși ca un fapt constatatarea dezo-rientării. Prin limitarea ei la un număr restrâns de elemente, susceptibile de variații brusce sau de false interpretări, formularea unor astfel de judecăți este însă de obicei prematură; numai timpul clasează, pune perspective și face din fenomenul literar un obiect ce se poate studia cu oarecare precizie. Anticipând asupra lui, ne aruncăm voluntar în ipoteză. Nu e de mirare deci că alți critici ajung la concluzii contrarii: criza se răstălmăcește în bogăție iar dezorientarea în fermentație violentă în vederea unor realizări viitoare.

Am notat și altădată curba poeziei noastre actuale. Acțiunii lirismului integral îi răspunde o reacțiune intelectuală de lirism parțial. Symbolismul reprezintă integrarea inconștientului în artă, prin temele lui esențiale și neorganizate; prelungindu-se în sus prin elanul romantic, gama lirică s'a prelungit în jos prin symbolism dincolo de conștient în fondul muzical al sufletului uman. Ca formă, rupând monotonia versului clasic, symbolismul a adus versul liber, poliritmic și deci simfonic; cuvântul nu se valorifică numai prin înțeles ci și prin suggesție; cu cât e mai vag cu atât e mai bogat în „nuanța” scumpă lui Verlaine. Impreciziunea și estompa devin dogme; ideea poetică nu ajunge la noi prin cunoaștere plastică ci prin insi-

nuare sonoră. Traducând un fond insesizabil, dezarticulat, uneori mistic și turmentat de neliniștea metafizică primară, simbolismul a adus estetica nouă a sugestiei în artă. Cu tot excesul ei, trebuie să o recunoaștem ca logică și ca singura potrivită fondului. Aproximativ până la obscuritate, pueril până la găngăvire, reducând în genere mecanismul sufletesc la mobilele lui fundamentale și inconștiente, simbolismul, prin esență și nu prin deviații, a adâncit izvoarele lirismului. Acțiunea lui legitimă și apreciabilă în evoluția artei a trezit totuși reacțiunea poeziei anilor din urmă. Câștigurile, mai ales cele formale, ale simbolismului par încă în picioare : versul rămâne definitiv poliritmice și susceptibil de a se mlădia conținutului ; el își pierde însă calitatea lui muzicală. Reacțiunea nu privește numai fondul, — asupra căruia vom reveni — ci și forma printr'o tendință antimuzicală, vizibilă de mai de mult la câțiva tineri poeți, considerați dintr'o insuficientă discriminare ca simbolişti, dar mai ales acum la d. Camil Petrescu, cel mai caracteristic dintre poeții mișcării noi. Sonoritatea romantică sau insinuarea simbolistă sunt privite ca adjuvante primejdioase ale ideii poetice, care trebuie tradusă prin imagini pur plastice. Valoarea lor nu stă în imprecizie ci dimpotrivă în precizia conturului, în justete și expresivitate. De fapt, reacțiunea vine din natura fondului care, ne mai fiind muzical, nu are nevoie de fluiditatea sunetelor. Imaginile poetului fiind de ordin vizual, era firesc ca punctul lor de greutate să cadă în precizie. Și vom vedea, în adevăr, că materialul nostru poetic a fost complet renovat, din mai multe părți deodată, dar și de d. Camil Petrescu într'o măsură notabilă. Precizia imaginii a atras după sine și precizia expresiei ; de aici eliminarea așă numitei terminologii poetice prin grația unei distincțiuni arbitrare sau a unei sonorități indiferente conținutului. Nu există cuvinte prozaice ci numai cuvinte improprii și aproximative ; valoarea poetică a unui termen iese numai din proprietatea lui. Fraza e smulsă de sub orice sugestie melodică și, pentru a i da un caracter mai independent și mai viril, e prinsă în copcele unor locuțiuni ca „e evident“, „de fapt“, „se vede că“, „poate că“, „în mod firesc“, etc. pe care ne-am obișnuit a le socoti ca o ultimă expresie a prozaismului. În voința lui de a plasticiza „idea“ pură, fără nici un alt ajutor străin, poetul ia voluntar atitudinea ascetică a mănăcătorilor de lăcuste din pustiul Iudeei.

IMAGINI DIN SANATORIU

...Verona trage să moară, — de-asăară

Sora Ioana

Dup' amiaza timpurie de toamnă
Ne-a strâns în jurul prietenei muribunde.

În odaie, tăcerea sau mama fetei au întins
Atâta pânzătură de tristețe păcloasă,
Încât pe piept și pe ochi
Ceva ne înăbușe și ne apasă...

Prietena cu ochii buni — și veșnic gata de ertare,
Prietena cu ochii inelați de cearcăne vinețite,
Și-a strâns ochii mai în adâncul sufletului,
De-aceia pleoapele îi sunt mai subțiri și mai bolțite.

Afară toamna a întins rufe albe,
Și se vede că rufele au căzut jos,
De-aceia e-așa de mult alb de zăpadă
Și de-aceia văzduhul e încețat și somnoros...

În odaia muribundeii toamna a intrat
Odată cu agonia după amiezei păcloase
Și-atâta tăcere s'a lăsat
Că se aude respirația toamnei lenevoase.

Acuș toamna toarce la capul muribundeii,
Poate îi toarce cămașa de moarte;
Afară văzduhul
E-o indescifrabilă carte.

Și cum sara ca o prietenă bună
A întins mâni de binecuvântare,
Cum mama fetei tăcuse din plâns
Liniștea s'a făcut și mai mare.

Și pe liniștea cea ireală,
În sara care pogoră pânzătura-i virgină,
S'a pornit din odaia fetei doctorului
Un plâns calm de violină

Că poate, răspunzând tristeții violinei,
O flașnetă rătăcită a început
De departe și somnoroș și perdut
Să-și silabisească tânguirea.

Cum s'au îngemănat melodiile amândouă,
Prăbușindu-și jelanii în odaie,
Muribunda a cercat zăvoarele pleoapelor grele
Și'n ochi i s'a aprins o trecătoare vălvătaie.

Cum psalmul îngemănat agoniză,⁷
Coborând în odae: sfârșenie-durere,
Muribunda a cercat să prindă mâna mamei
Dar a căzut înapoi fără putere...

Și-au năpădit'o stropii calzi pe gură;
Pleoapele mai grele, mai boltite,
Au căzut peste ochii de soră bună,
Peste ochii cu inele vinețite.

Tăcerea și-a întins atât de mult elasticul,
încât
credeam că va pleani...

Apoi
un țipăt neuman de plâns
care
a spart tăcerea, prăbușind'o peste noi
în fărâmițele
de-am simțit
cum grindina-i ne biciuește peste nervi.

CAMIL BALTAZAR

Sanatoriul Biserlicani

GĂNDURI

Ai în tine toate elementele necesare să poți fi fericit singuri dacă ești un întreg. Numai în măsura în care ești o *fracție*, cauți să te întregești cu alții.

În mulțime îți înstrăinezi o *parte* din puterea neatarnării, tale. Poți rămâne iar singur, — ceva din tine a rămas *acolo*.

Consideră viața din afara ta, ca pe o bestie de care trebuie să te ferești: când nu-ți face rău din *intenție*, îți face rău din prostie.

Ori cât te-ai retrage în lumea ta interioară, dacă ești slab întâlnești și acolo un dușman care te îndeamnă să te părăsești, și să te dai pe mâna altora: *urâtul*, o altă mască a proprie neputințe.

Omul cuminte își potențiază prin rațiune atât temerile, cât și îndrăselile instinctive. Artistul desăvârșit face acelaș lucru creând: își potențiază prin rațiune atât simpatiile, cât și aversiunile sale involuntare. Așează conștientul ca o linie de fulger pe creasta valului mișcat de puterile obscure ale eului...

Ori ce despărțire și evitare ar face artistul în momentul înfăptuirii operii, între cunoștința intuitivă și cea logică, — ar fi ca o despicare a mănunchiului de forțe ce numai reunite armonice, pot face din opera lui o sinteză a sufletului.

A mărturisi că viața nu are nici un sens, este a mărturisi propria ta neputință *de a-i da vreunul*.

□

E de remarcat că numai acei ce vor fără justificare, să se urce de jos, te calcă totdeauna pe picioare.

□

În poezia adevărată, e ceva mai presus și de specialitatea vocabularului, și de armonia silabelor, și de noutatea imaginilor, — simple și secundare mijloace accidentale cari pot lipsi, fără ca poezia să înceteze, cum poți scoate culorile din pictură și să rămâe superioritatea desenului — e ceva esențial care *nu poate lipsi poeziei adevărate*: e *accentul* care leagă ca un suflet ideile și urcă intensitatea poeziei de asupra prozei. Acest accent e pulsația vieții însăși în clipele creării, și undulația ei este pentru poezie, ceia ce silueta și mișcarea sunt pentru frumusețea plastică a corpului omenesc.

În nuditatea vibrației, stă incorporarea adevărată și cea mai înaltă a *smaterialului*.

□

Nu există nici o idee *mare*, care să nu fie *banală* într'un fel: te izbești de ea la tot pasul; trăește însă ca scheletul în toate încheeturile vieții, — și o susține.

□

Prin faptul că în ideile mari, printr'o optică specială unii nu văd de cât înțelesul peiorativ al banalității lor, — toate ciudățeniile le par de preț, fiindcă sunt *rare*; sunt mai puține diamante de cât creere în lumea asta, și totuși e mai mult mister într'un creer — fie și de furnică, — de cât într'un diamant.

□

E în sufletul omenesc, o goană inferioară după noutate: o satisface *moda*, și n'o satisface *coloana dorică*! Și tocmai pe acest *prurit inferior* al spiritului să-ți întemeezi criteriul creațiunii tale artistice?

D. NANU

CÂNTECE PENTRU LELIOARAPARADISUL PIERDUT

*Al patru dinți voinici în gură
Dar sânul, ei nu l'au mușcat,
Deși alurea cunoscură
Ispita marelui păcat.*

*Și totuși maică-ta, de-odată,
Pe când tu încă nu visai,
Cu inima îndurerată
Te-a izgonit pe veci din rai.*

*Secașă-l vesela fântână
Cu minunatul ei nectar.
Pe ghizduri o vrășmașă mână
A presărat venin amar.*

*Ades, când scotocești prin rochii,
Urcând pe drumul cunoscut,
Tu plângi cântând pre-ung cu ochii
Spre paradisul tău pierdut.*

GENEROZITATE

*Te ridică și iar te năru
Lângă mese, lângă uși.
Al crescut, că poți să dăru
Cămășuța la păpuși.*

*Te mai sprijini cu o mână
Dar ești zdravănă în pași.
Pantoflorii tăi de lână
Poți să-l dai la fluturași.*

*Nici de scafa ta cea moale
N'ai nevoie! Al crescut.
Dă-o pisicuței tale
Căci o duce 'ntr'un strănut.*

BASMUL

*Ca să poți dormi mai bine,
Gândul meu acum s'a dus
Să culegă pentru tine
Basmul, care nu s'a spus.*

*Lunecând prin cuiburi nouă
Fură visele de pul,
Soarbe apoi un bob de rouă,
Ce dormia 'n colțba lui.*

*Și pândind subț clar de lună,
Sus, pe culmile de plopi,
Stelele căzătoare — adună
Pentru salba lui de stropi.*

*Dar când gândul vine-acasă
Și-mi dă basmul să fi-l spui
Somnul mi te-a prins în plasă
Și te-a dus în țara lui.*

CREȘTEREA

*Găinușele bălane
Care sunt genunchii tăi,
S'au făcut cam năzdrăvane
De când umbii prin odăi.*

*Clugulesc din tivul rochii.
Clugulesc cu zor nespus,
Ca să poată scoate ochii
Către soarele de sus.*

*Și de-atunci, se vede lesne,
Clugulind-o câte-un pic,
Rochia lungă până 'n glesne
Ți-a rămas până 'n burc.*

EMIL DORIAN.

URMAȘUL

Când am ajuns la mașina din dealul Dobrivanului, oamenii odihneau. Vătavul sări din otac, ieșindu-ne înainte. După ce casierul schimbă cu el câteva vorbe, se sui în otac să-și facă tabietul de somn; vătavul șueră odată și oamenii începură să se miște îndemnați și de răcnetele feciorului boeresc. Li-niștea ce odihnea ca peste un cimitir, pieri. Pe gireadă se urcară palmașii și snopii grei începură să zboare în gura nesăturată a batozei. Mașina deșteptată de șurubar șueră de trei ori și târgile cu pae începură să sosiască. Pe lângă gireadă oamenii greblau rămășițele și le-aruncau în coșul batozei. Nu departe șira de pae creștea mereu cu cât se îndesau târgile aducătoare. Prin cele cinci cărlige ale batozei boabele de grâu curgeau strălucitoare și mașcate. Părea, în lumina soarelui, că prin cele cinci guri țâșnesc cinci izvoare de aur topit. Flăcăi voinici ațineau țăhali în cari boabele de grâu picurau cu susur de izvor îndepărtat.

Căldura de sfârșit de Iulie apăsa, greoaie, asudând fețele. Sprijiniți în furcile de fier, gireadarii își ștergeau obrazii cu mânecile cămășilor colbăite. Pleava și țepii spicelor îi învăluiau ca într'un nor; pe 'ntinderea miriștii soarele coborâse strălucirea lui de foc. În zarea încropită se 'ncrucișau parcă marama de borangic.

Abia se-auziau, din huruiala batozei și gălăitul mașinii, glasurile înădușite și întretăiate de muncă. Mânile vânjoase se încordau apăsând furcile în cingătoarea snopilor, pârâiau șalele sub greutatea țăhalilor plini, își dezmoțiau încheieturile harabalele încărcate să ducă belșugul de-adreptul la gară și din iadul acesta de muncă, de chin și de arsură, creșteau poruncile vătavului, se 'nmulțiau sudălmile și, uneori, ca un șarpe, se svârcolia harapnicul incolăcindu-se pe spinarea vreunui muncitor.

Anica lui Gheorghe a Lisavetei îndopa cu pae gura nesăturată a mașinii. Până acum muncise pe batoză, deslegând snopii, dar fiind îngreunată și apucând-o astăzi dimineață amelele, s'a îndurat vătavul și-o puse să hrăniască pântecel de fier al mașinii. Stă pe un țăhal cu grâu și cu vâtrarul grămădește paele în gura mașinii. Para îi dogorește obrazul, îi frige

pieptul, îi înroșește ochii; soarele arde din spate inclindu-i părul cu sudoare. Uneori, după ce-a îndopat bine pântecul mașinii, se scoală, s'apropie de cureaua care pune în mișcare batoza, se urcă pe cei trei saci sprijiniți unul în altul și presară sacăz pe cureaua înfierbântată.

Bărbatu-său greblează împrejurul girezii; uneori vine la mașină, pe furiș, să nu-l zărească vătavul, aprinde un rest de țigară trage un fum, două, apoi, repede, o stinge ascunzând capătul în cuta brăului.

După vre-un ceas, casierul se dădu jos din otac cu ochii buimăciți de somn. O luă spre șira de paie, cotind pela spațele mașinii. Vătavul îl zări și se luă după el. Gheorghe a Lisavetei îl pândi până se depărtă bine și veni repede la mașină. Vorbi puțin cu femeea și, tocmai când scoase capătul de țigară să-l aprindă, ca din pământ răsări vătavul.

— Ce faci, mă hoțule, hai?... Vrei să dai foc averii boerului, tâlharule?...

Harapnicul își desfășură toată lungimea și-i croi spinarea de câteva ori. Omul fugi după gireadă și se ascunse.

La gura mașinii femeia tremura ca prinsă de friguri. Vătavul, cu biciul încolăciț pe mâna dreaptă, răcni:

— Și tu, leneșo, stai cu dumnealui la taifas? Dumnezeii mătii! Stai la taifas și focu 'n mașină se stinge... Și uită-te, cureaua are să sară că nu-i mai pui sacăz... Numai cu harapnicul să stau pe voi, puturoșilor?...

Obrazul nu-i mai arde ca jăratecul; s'a îngălbenit ceară, sudoarea și-a înghețat izvorul și tremură și tremură ca umbra unei crengi hătută de vânt. Cu amândouă mâinile împinge paele în mașină și flăcările zbucesc ca niște limbi de balaur gata s'o sfâșie. După ce ghiftui mașina, luă de lângă roată legătura cu sacăz și se duse să presare cureaua. Ca un om beat se clătina în mers. Se urcă peste cei trei saci. Picioarele îi tremurau ca 'n spasaturi... Abia ridică mâna plină deasupra curății și sacii se risipiră în trei părți. Femeia căzu cu pântecul peste coada unei greble, răcni odată ascuțit, apoi rămase mototol, zgărcită ca un ghemulot de cărpe. Câteva femei săriră s'o ajute. Gheorghe a Lisavetei cunoscă țipetul, se repezi de după gireadă și cu ajutorul femeilor o ridică ducând-o în dosul unui car.

Oamenii rămaseră o clipă nemișcați, îngroziți de cele întâmplate. Dar glasul vătavului năpădi: Ce-ați rămas cu gurile

căscate?... Nu vă temeți, că nu moare... Încă se poate întâmpla să fete până 'n seară și să scape cu două luni de zile înainte... Norocu ei poate c'o chicat...* N'a răspuns nimeni, dar snopii zburau acum mai rari și pe gărliciuri curgeau mai rar boabele de grâu.

Casierul mă chemă în trăsură și pornirăm pe la alte treierători. Dar pe la toacă, când ne întorserăm, găsii pe Gheorghe a Lisavetei rezemat cu spatele de leuca carului. Iși pâzia nevasta. Născuse în umbra carului, pe miriștea țepoasă, deasupra unui petec de suman. Doi snopi infiți în coarnele țăpoiului ca să facă umbră, atârnau belșugul spicelor deasupra lehuzei. Țăranul avea ochi înviorători: clocoteau în ei priviri de ură, răzbunătoare. M'am apropiat și l'am întrebat cu milă: „Ce-i, Gheorghe, băiat?”

Tresări ca și cum nu m'ar fi văzut, s'aplecă și dădu în lături poala sumanului. Învalit într'un tulpă, nu-i văzui trupșorul; capul însă îi era mic, cât un pumn, fața transparentă, abia se cunoștea dunga ochilor, și gurița cât un sămbure.

— Să dea Dumnezeu să-ți trăiască, Gheorghe, că tot do-riai dumneata să ai un băiat.

Nu mi-a răspuns o vorbă, ci descoperi ușor tulpă tremurându-i mâna, apoi se ridică deodată în picioare, speriat ca 'n fața unei primejdii. Mă uitai cu băgare de seamă; picioarușul drept cărnit, din genuchi, spre dreapta. Rămânea genunchiul ca un ciot rețezat.

Bolnava gema sub car, acoperită pe obraz cu un ștergar murdar. O femeie veni și ingenunchie alături. Căldura se mai potolise și soarele se apropia de brăul cerului.

Cu coatele rezemate de răslog, Gheorghe a Lisavetei tăia cu privirea adâncimea zărilor. Fața lui se brăzdase ca de boală. Am întins mâna să-l mângâi.

— Lasă, Gheorghe, că mare-i Dumnezeu... Ași fi vrut să spui mai mult, dar durerea din ochii lui îmi înădușa glasul.

Izbucnind în plâns, îmi răspunse:

— „Se vede c'așa a fost blestemat să vie pe lume, be-teag... mititelul tatii, mititel!...”

D. Iov.

INFINITUL

După Giacomo Leopardi.

Ce drag mi-i acest deal pustiu deapururi
 Cu gardul lui ce ochilor mi-ascunde
 Atâta din cuprinsul larg al zării.
 Dar stau privind, și 'n capătul colinei
 Mi 'nchipuesc întinderi nesfârșite,
 Tăceri adânci și liniște de moarte,
 Și mă 'nșior. Și cum de prin stușișuri
 Aud cum trece-un freamăt de-adiere,
 In minte apropiu sunetul acesta
 De 'ndepărtata liniște imensă,
 Și simt eternul: marea vremii moarte
 Și unda, svonul vremii ce se duce,
 Și gândul meu se pierde în noianul
 Nemărginit și dulce se scufundă.

G. MURRU

PRIN PĂCLELE DE TOAMNĂ

LA PUNTE

Bat vânturile toamnei, mai trist bat lângă-o punte:
 Acolo se adună cărările din munte;
 Acolo astă-vară mă așteptai cuminte,
 Cu ochii într'o carte, par'c'ai fi spus fierbinte
 Din a iubirii carte cu paginile sfinte
 O rugă către Domnul: să-ți ocrotească pașii,
 Să nu te întâlnească, acolo stând, vrășmașii.

Bat vânturile toamnei și 'n glasul lor la punte
 Iși plâng tristeța toate cărările din munte.
 De-acolo, dela punte, în zilele de vară
 Când nu era o coastă prea naltă să ne pără,

*Când nu era cărare ș'o știm obositoare,
Cu tine mână 'n mână, cu aripi la picioare,
Porniam spre culmea naltă ce-și repezia în vale
Cărările slăvite de laudele tale.*

*Bat vânturile toamnei, mai lung la punte bat.
Acolo toamna toată din munți s'a adunat.
De-acolo peste punte ieșiai în drumul mare,
Lăsând o zi frumoasă în codru, pe cărare,
Ca 'n alta ne 'ndurată să intri de-acum
Ce cu lumină multă te aștepta în drum.*

*În ochii tăi acolo vedeam la despărțire
Sfiala cum se luptă cu-aprinsa fericire
Adusă depe coasta cu tainice poteci
Vedeam cum se coboară pe ei doi nouri reci,
Câtând la drumul mare ce te-aștepta să pleci,
Și iar câtând la mine tot farmecul fierbinte
Eu ți-l vedeam sub gene lucind ca mai nainte.*

*La marginea pădurii acolo, lângă punte,
La capătul cărării pustii ce urcă 'n munte,
Bat vânturile toamnei, acolo toate bat
Și toate-mi spun că vara din codru s'a mutat
Și toate mă întrebă dece-am întârziat
Eu singur lângă punte, și nu 'nțeleg când bat
Că nu pot duce-acasă ce-acol' am îngropat.*

Câmpulung, 1912

G. RORICĂ

ENGLEZI IN CALATORII CRITICE

— In marginea unui articol din „The Nineteenth Century” —

Cuvântul unui ironist englez spune că sunt trei lucruri perfect compatibile pe lume: gelatina, stridile și Englezii...

Aceasta cu privire la consistență...

Oa streini poate nu avem dreptul să fim atât de spirituali; adevărul însă pentru aceasta nu ne va scăpa mai mult și cel puțin atunci când ei cadrează cu superficialitatea generală a streinătății în a pricepe lucruri de aiurea, îl vom aclama ou u-nloa nădejde că faptul va constitui și pentru noi — oameni de aiurea — o circumstanță atenuantă.

Oăci intrăm tot mai mult în sfera Europei!.. Prin accident, dacă nu de bună voe sau cu premeditare, tangente de opinie ne lovesc. Când această opinie se colorează cu politică, tangenta poate deveni fascicoul de improșcări ou cerneală a unei sepli occidentale..

Am căutat de curând¹⁾ să despărțim în apele tulburate de o asemenea răutate dăra unui mers primejdios. Era vorba acolo de campania dusă împotriva noastră în streinătate. O campanie ce adoptă tocmai tactica moluscului citat: Ingrești apa în urmă, oa să învâlu în ea un adversar și să poți trece înainte!

În America, sute de mii de oameni trebuie să citească despre noi neadevăruri în mari cotidlene la care se răspunde în românește, prin foala „America” a inimoișilor Transilvăneni de acolo: E tot ce poate face greșit o inițiativă privată.

La Londra nu e nici măcar puțința unei astfel de fol și Lord Newton scrie, broșurile ungurești apar.

Primejdia însă e mai ingrată deoât atâtă. Ea se complică cu superficialitatea, de care vorbeam mai sus, cu care un neam mare e totdeanna înclinat — mai mult decât un neam mic — să-l judece pe acesta; și să-l vadă mai numai defectele. În cazul Englezilor situația devine tipică. Îl condamnă la aceasta reflectarismul înăscut al rasei și neinteligenta, de cele mai multe ori înoultă, a unui public care, — dacă de o educație moral-socială desăvârșită, — e sub latură intelectuală cel mai sumar înzestrat din câte se pot cunoaște.

Trebuie să ne gândim că elementul de opinie publică e aci bipedul care în goana din City sau plictiseala dintr'un boarding-house²⁾ oitește zilnic și fidel — cum face el orice — ca o pagină de Biblie, *The Daily Mirror* (și ca această revistă mai sunt vre-o

1) Ideia Europeană, III, 80: *Ungurii și Românii la Londra* (în jurul articolelor Lordului Newton, cerând drepturi pentru Unguri împotriva noastră).

2) Pensinnea tip englez.

4 — 5), cu divorțurile și căsătoriile de ultima oră ale Lorzilor, cu cele din urmă fotografiile ale viăstarelor acestor Lorzi, cu cele din urmă pĂlĂriri ale celor din urmă soții ale acestor din urmă Lorzi, din cĂnd în cĂnd concurate de faima țigĂrei unui artist sau visita lui Charlie Chaplin, sau recordul unui cĂmp de cricket și al ultimului match de box. Un public al cinematografului și romanului folleton, al canoanurilor de presă și antrenĂrilor sportive, în care un cuvĂnt dacĂ nu-i util și o frunte dacĂ stĂ gĂnditoare constituie un atentat la 24 de ore al viețel, iar tot ce se poate numi artĂ devine un ingredient fiziologic, un principiu de sliestĂ sau de relaxare, un regulator al muncel și curativ al urĂtului, cețel și drumului de fer ¹⁾.

(De aici poate caracterul atĂt de vital al literaturel engleze și reușita supranaturalĂ a acestui popor în teatru. Tot ce s'a scris mare în aceastĂ literaturĂ e rezultatul nevoel, nu plĂcerel, de a trĂi; nu oțitul rafinat și unei curțel de nobilii și abațel a produs drama englezĂ ci necesitatea „pĂrgativului” sufletesc cu care Aristot justificĂ tragedia greacĂ).

Cum sĂ te judece atunci un public fĂcut „tabulă rasă” de complicațel sufletestel, confortabil instalat în prejudecĂțel, amator de idei și șosele netede, practicĂnd religia ca o somierĂ, idolatru al banului și titlurilor de noblețe și beneficiĂnd de o hegemonie și bogĂțel pe care numai secretul practic al viețel și o politicĂ mĂlastrĂ l le-au putut acorda, sub surĂsul împĂrțit în fotografii și plimbat cu flota al Prințului de Galles?

SĂrac și mic, cum sĂ te admitĂ în aula cu portrete a lordului cu blazon din veacul 13-lea? CĂrturar, cum sĂ te recunoascĂ dacĂ aceasta nu-l intereseazĂ, sau, dacĂ îl intereseazĂ, se întĂmplĂ cĂ limba bulgarĂ — sau așA ceva — îl repugnĂ?

Dar bĂncel, officel de autoritate naționalĂ, au mai relatat și omenel în parlament au reproduș, cĂ sĂntem o țarĂ în pragul falimentului.

Iată un lucru pe care Englezul îl crede ușor și-l iartĂ greu.

Aventurierel, cĂnd nu bazbuzuol, iată deșjuns cĂ între tine și el sĂ punĂ un cordon sanitar. DacĂ e un cuvĂnt care sĂ arate distanța la care sĂntem pușl de neamul acesta mĂndru și puternic, meticulos și igienic, acesta e : carantina.

CĂnd acum, din acest public se ridicĂ cineva sĂ vorbeascĂ de noi, vĂ inchipuițel cĂ, fie dĂnsul și Lord, va porni dela premise date.

Nu toț astfel pot sta lucrurile cu Unguril. Neamul care a adoptat cel dintĂi dupĂ dĂnșel Constituția și... Sistemul de Ras Gillette, are dacĂ nu toate însușirile, în orice caz toate defectele poporului britanic. Și știm cĂ defectele leagĂ totdeauna afinitĂțel, calitĂțel le distrug. NobilitĂmea apoi englezĂ, de o valoare e drept urlașĂ în triumful pe lume al neamului ei, nu mai puțin

1) Londra e strĂbĂțutĂ pe sub pĂmĂnt, în toate direcțel, ca de niște case de paianjen, de douĂ vaste rețel de „metro” suprapuse

trebuie să-și facă distractive concesii de castă, coborând cu atenție la acea nobilime continentală din sânul căreia a ieșit primul om: Adam de Estherhazy ¹⁾.

Un gest din această reverență, e, după campania delicată a Lordului Newton, și articolul Doamnei sale, *Șase săptămâni în Ungaria*, cărula de aceta poate fi și consacra șase pagini *The Nineteenth Century*, una din cele mai mari reviste lunare engleze (fondată la 1877).

E un articol de impresii, care frizează literatura. Și nu l-am lua în seamă dacă așa puțin poartă cum e n'ar fi prin natura lui.. psihologică o chee la călătoria de astă vară a Lordului Newton și la relatările-l contra noastră și a Transilvaniei ce au urmat în „Daily Telegraph” și „Westminster Gazette”.

Căci Lordul Newton îngrijat de destinele umanității și plin de dezastrul Ungariei nu avusese timp să se oprească la amănunte.

Mai literară, și prin feminism mai aplicată detaliului, Lady Newton, dimpotrivă spune:

„Un automobil al Guvernului fu pus la dispoziția noastră și în ele făcând lungi expediții, în vizită pela diferiți magnați Unguri ²⁾, care ne-au primit cu fermecătoare cordialitate și bunătate care sunt caracteristice acestei rase plăcute. Soțul meu se interesa în cauza lor și fusese în stare să facă țării lor oarecari mici servicii și pentru aceasta pur și simplu ei nu puteau să-și arate față de noi indeajuns mulțumirea.

Și în linie cu aceasta, negreșt:

Dela prinț la țăran Ungurul e „un grand seigneur” născut, cu toate instinctele unui mare gentleman și manierele unui rege³⁾.

Dela poporul ungur atenția doamnei se îndreaptă în mod natural la automobil și chauffeur.

„Chauffeurul nostru, obișnuit să ducă militari și ocașional luând parte la curse de automobil, cu greu ar fi de descris ca „le chauffeur de Madame”. Marea lui idee (sic) era să sosească la destinație în cel mai scurt timp și avea un dispreț suprem pentru țărani și poliție deopotrivă, și pentru orice oficial în fond. O luam cu o înșeală de rupt gâtul ⁴⁾, mașina fiind prevăzută cu un signal ce-și spărgea urechile și pe care el (chauffeurul) îl întrebuinta stăruitor, curățind drumul și împărștiind în dreapta și stânga orice și pe oricine⁵⁾.

1) Vezi blazonul acestei familii în; *Les généalogies fabuleuses et les réalités héréditaires*, spirituala cercetare a D-lui Georges Maurevert, din care se vede clar că Adam, făcut din lat, nu era mai puțin: Conte...

2) Englezii scriu și adjectivele de popoare cu ilteră mare.

3) „at breakneck speed”, cruzimea expresiei să nu supere. Orice Engleză vorbind de Sport devine o Antiopă.

Nu e tipic cetitorului lui „Daily Mirror” în aceste isbuoniri? Totuși, cineva se înșeală dacă își închipue că Sir ¹⁾ Thomas Henry Hall Caine, romancierul cu tiraj fabulos sau Mrs. Asquith, autobiografa de senzație, scriind despre aceste lucruri ar fi putut salva ceva mai mult decât greșeli de stil.

Să lăsăm însă pe eroul de la volant, care mai întretine scrisul doamnei cu de trei ori pe atâta pasagiu epic și să ascultăm alte efualuni de sinceritate.

„Datorită tulburărilor din vestul Ungariei, am fost prevăzuți cu fiul de fel de „laisser-passer” (lucruri se repetă aiurea). Chauffeurul cu o prea exagerată idee de importanța noastră se resimțea foarte mult de opririle și chestionările ce ni se făceau, urlând invecție la adresa diferiților oficiali și tipând: „Automobilul al Armatei” pe un ton grandilocvent.

Toate acestea, în afară de pitorescul psihologic, revelă felul în care se fac vizitele „de plăcere” ale englezilor în Ungaria și adu o oarecare exponent la afirmațiile Prof. Chapman și D-lui Gaster care, răspunzând în zărele engleze amintesc că dânsii n'au fost „duși din urmă” ca să vadă Transilvania Lordului Newton.

Dela automobil și chauffeur, cu un mic interludiu despre drumurile și „micul cal drăguț și inimoși unguri” trecerea Doamnei Newton la însuși poporul posesor al acestor drumuri și cal, e ușoară:

„Ungurul e un om de bici ²⁾ înnăscut. Deasemenea Madame (sic) care invariabil își întovărășește soțul la târg, ia uneori hășurile pe care le mănuește cu o îndemănare consumată”.

Mal departe, după o revenire la cal..

„Țăranul ungur e de un fisle magnific; înalț, cu umeri imenși. cu trunchiul foarte vânos. Femeile sunt de cele mai multe ori frumoase și înalte, cu o ținută splendidă, datorită probabil greulni păr pe care li poartă. Ele pășesc dela mijloc, cu fruntea în sus, drept ca și ploșii lor, cu o grație naturală și demnitate cu nepuțință de dobândit artificial... Vezi multe fete cu părul roșu al lui Tițian și tenal gălbui ca merge cu culoarea.

După acest aqualorte, se completează articolele Lordului Newton cu ceva amănunte asupra Țiganilor unguri și Ungariei din vremea bolșevismului, când revoluționarii intrând într'un castel, contele B. le arată o bibliotecă plină de ediția Tauhnitz. — Cărți engleze! exclamă bolșevicii, — punând mâna pe ele..

Negreșit lăsăm atâtea la o parte, ca episodul cu soldații Ceho-Slovaici de la granița care, priveau la dânsii ca și când volau

1) Se cunoaște obiceiul guvernului englez de a da titlu de cavaler literaților și artiștilor de merit. Ca orice măsură politică aceasta își are, ca în cazul de față, defectele ei.

2) a „whip”.

să tragă, sau definiția Budapestei care „cu excepția Constantinopolului (Doamna Newton nu e de părerea lui E. About) e capitala cea mai frumoasă din Europa”.

Și așa se scrie un articol, de un mare nume, într-o mare revistă engleză, de unde ziare îl vor reproduce și comenta, ca să nu mai vorbim de procesiunea cu care va fi purtat dela un capăt la celălalt al Ungariei.

Nu i-am fi acordat atâta discuție dacă n'ar fi tipic pentru mentalitatea publică engleză și superficialitatea cu care strelnă-tatea mare poate face bine sau rău celor mici și orientali. Mine, un acelaș articol despre noi, negativ.

Dar ce legătură între politica unui Lloyd George și articolul unei femei care nu e nici măcar George Elliot sau Mrs. Gaskell?

Răspundem cerând voie să traducem în grabă un sonet:

Națiunii ungare

*Nu 'n agonia prelungită a căsutei Spanii
Nu în bogata Anglie, — oplecată numai să abată
Fluviul de negoș al lumii peste sărmu-i,
Nu 'n Franța, casa de nebuni a cărei jale
Supără cerul grav cu țipăt lung de nesimțire,
Nu în vulgaritatea Americană
Nici în imbecilitatea vorbăreață germană
Mai zace vre-o nădejde de eroism.
Ungarie! Mântue lumea. Reînnoește poveștile
Cu oameni ce zdrobira lanțuri de desnădăjduire
Și fă iară să tresară duhul lumii moarte;
Re 'nvie pe uscat isprava Greacă, ale cărei glorio
Consfințit-au promontorii salamișiene
Pe care Armada le suărli unei mâni năstrușnice.*

Nu se va imputa superbului sonet că e al Lordului Newton nici chiar al mai literarei Lady Newton... Criticul poet, eruditul clasicist care îl scria pela jumătatea veacului trecut¹⁾ e *Mathew Arnold*, fiul D-rului Arnold, Oxford-man și leader cultural al vremii sale. Și sfidăm pe orice „mare” Englez al vremii noastre să albe despre țările respective o altă părere evoluată cu un „Inch”. După cum se vede noi am scăpat ușor. Legile sonetului și faptul că savantul poet ne ignora ne-au fost mântuitoare. Să nu uităm însă că... sonetul cade în desuetudine iar Englezii au început să ne cunoască... O satiră e iminentă.

Până atunci se vor scrie articole ca cele de care am vorbit și va fi mentalitatea și opinia publică întrevăzută care va mișca semnături și va dispune de bogățiile trupului și sufletului nostru. Aceasta nu se va putea spune niciodată de ajuns. Istoria.

1) *The Poems of Mathew Arnold*; 1840 to 1866.

neamului nostru, — ca a oricărui stat mic — se scrie în străinătate¹⁾ iar: *la légende survit et nous restons fidèles*²⁾.

Toată istoria, dealtfel, ca relatare, e o poveste a sugestiei când nu e un mit sau o campanie. Dar așa cum e nu trebuie mai puțin luptat cu ea cum nu poți să te dai dinapoi a valarilor fiindcă sânt sărate

E întotdeauna de oferit un plept. Vina e a aceluia ce nu-l are.

Pe cât putem vedea pe aici o singură politică externă ar fi de făcut: strângerea tuturor legațiilor din străinătate la un loc și înlocuirea lor, undeva, printr'un istoric și factor național-cultural de proporția unui Iorga.

Dar cum lucrul e greu și propunerea nebună ar deranja „golful” și „cricketul” atâtor tineri diplomați de viitor, puțină diplomatie *culturală*, cum s'a mai spus, s'ar putea face alături de cea clasică.

Londra, 4 Ianuarie 1922

DRAGOȘ PROTOPOFESCU.

ERA O FLOARE ALBA...

Era o floare albă pe un mal
De șoptitoare apă străvezie,
Isvoru-i da parfum și poezie
Și grațioase legănări de val.

Iar ea, pe malul apei, virginal,
Când își lăsa privirea să'ntârzie,
De o hipnotică euritmie
Se tulbura isvorul de opal.

Și cum e noapte și târziu acum,
În mintea mea ca într'un vechi album,
Privesc gingașa lor împreunare.

Și ochii mei sunt umezi, și nu știu
De ce aud în mine o chemare,
Și-un plâns sălbatec de isvor pustiu!

C. NARLY.

1) Downing-Street și Imprejurimi.

2) François Tresserre.

ALEXANDRU MACEDONSKI

Simpatia cași repulzia sunt sentimente naturale și nici-un argument din logică nu te poate convinge că omul e frumos oând îl găsești urât sau agreabil când te dezgustă. Sunt eu vinovat că Macedonski mi-a părut — așa cum a părut cătorva generații — orgolios antipatic? Știu bine că mă indeamnă să nu-l iubesc, alte motive decât acele care au împintinat pe alții. Ani de-arândul, Macedonski a fost judecat ca om. L-au urât unii pentru epigrama pe care i-o dedicase lui Eminescu, bolnav și în ospiciu. Din partea lui Macedonski epigrama aceasta a dovedit o remarcabilă lipsă de pudoare. Nu pot crede însă că manechinele literare i-au devenit, numai pentru atât, dușmane. Trebuie să fi fost și în procesul care i s'a făcut, un simplu pretext, iar exilul care a venit ca o consecință a epigramei, dovedește numai cât de imens a fost secretul lui Macedonski de-a se face antipatic.

Repulzia pentru om s'a întins și asupra operei. Omului acesta, orgolios și fără gust, trei generații i-au preferat nu numai pe Eminescu și Coșbuc — (cari îl depășeau) dar pe Vlahuță, pe Iosif, pe Cerna. Cei câțiva tineri cari s'au strâns împrejur i-au dat iluzia unui creator de școală literară. Dar nimic n'a putut fecunda dintr'o poezie sterilă, nimic n'a putut iradia dintr'un diamant în care lupa descopere prea multă ghiață și cărbune. În timp ce contemporanii pătrundeau în circulația sensibilității, Macedonski a trăit paralel cu literatura, izolat și monstruos, ca un strigoi.

Un poet minor. Théophile Gautier ar fi putut să adauge la „groteștii” lui, încă un grotesc. Masca lui Macedonski nu e delapidată și puterea lui de iluzie înfinit mai mare decât puterea lui de creație. Prietenii lui spun că Macedonski ducea naivitatea până acolo, încât credea, el cel dintâi, în propria lui minolenă. Macedonski putea să arate invitațiilor, imitații de pietre prețioase cumpărate la bălci și să creadă singur în geneologia fabuloasă pe care le-o atribula. Așa cum se înșela singur cu pietre false, Macedonski s'a înșelat cu vorbele: puterea lui de iluzie atribula naanțe și ouluri cuvintelor care continuau și după el să rămâie cenușii și neutre.

Cum a putut, cu materialul prost, de care dispunea, să scrie într'o zi „Noaptea de Mai”? Poema aceasta este, pentru poezia noastră un peșchez de pref, dar pentru poezia lui Macedonski e un miracol. Aproapie de poema aceasta — oricare altă poezie de Macedonski. Rondolele și alte câteva — Balta Olară, de-o pildă, sau Elebul din Navara, dovedesc numai că au curs în acelaș canal în care apa câteodată, fără să se știe cum, putea deveni spontan limpede. Macedonski n'a inovat nimic în formă, nimic în sensibilitate. Dar cuvintele puteau, în mâna lui, să se facă stră-

vezii și puteau să se facă obscure. Cuvântul, chinuit ca să poată sugera dincolo de fonetica lui, a putut izbuti în „Noaptea de Mai”, lucruri, pentru poezia de atunci, uimitoare.

Veniți! Privighetoarea cântă și liliacul a n'florit, nu e însă nimic lângă versul în care vorbele s'au spălat de conture și imaginile de precizie: *și cântece nălucitoare, cum sunt candorile de crăi*. Dacă n'ar fi fost opus lui Eminescu de dușmani și mai cu seamă de prieteni — dacă prietenii ar fi făcut printre poemele lui, selecția de care nu era singur capabil — am fi avut astăzi o ediție, curată a lui Macedonski și am fi avut în locul unul lepros, un om normal, în locul unui monstru, un poet. Generația literară care a plecat, în parte, dela Macedonski (nu dela poezia lui) l-a crezut un creator și, în vremea în care Eminescu era socotit un admirabil poet, care nu știe să scrie, Macedonski a fost pus în locul lui să dăscălească forma.

Macedonski a fost o gară mică dela care au plecat nenumărate erori, care persistă încă, chiar printre acei care-l resping. Nu vreau să mă opresc la atitudinea lui Caragiale față de Macedonski. „Moftul Român” și-a bătut joc la fel, de Macedonski și de Mallarmé și, dacă d. Ibrăileanu îl consideră pe Caragiale drept un „spirit critic” în moravuri, nimeni nu știe însă cât de puțin gust avea în materie de artă și cât de inferioare sunt teoriile estetice ale durerosului umorist.

Eroarea, care persistă încă, este acela că Macedonski e crezut întemeietorul, la noi, a școlii simboliste. Dar Macedonski n'a fost simbolist — cum n'a fost, propriu zis, nimic altceva. A imitat pe Mallarmé cum l-a imitat pe François Coppée, a imitat pe Baudelaire, cum l-a imitat pe Depărățeanu sau pe Cezar Bolla. Macedonski n'a trecut de parnasiani și modelul lui, niciodată ajuns, a fost Hérédia. Abie în care apa a curs totdeauna obscură și fugace, sufletul lui Macedonski nu s'a oprit la nimic prea mult. Din literatura Franței, Macedonski a împrumutat — n'a asimilat nimic. Ștefan Petică a fost înfinit mai personal, deși cu un relief prea aburos, deși cu un suflet prea de dantelă. Poate adevăratul precursor al celor noi e Petică — cum adevăratul protagonist, e Mănușescu.

De fapt, istoria noastră literară se spîntecă, în dreptul lui Eminescu, în două. Până la Eminescu, am imitat voluntar, fără ca un singur talent să fi izbutit, în materialul de împrumut, să pule, odată cu adaosul lui, claritate și ordine. E întregul nostru clasicism de sursă franceză, care intră în rubrica proastei imitații. Dela Eminescu până astăzi, literatura noastră continuă să imite. Dar sensibilitatea străină se toarnă în tiparele unui grai care există, se moale după cuvinte care au o cupă, se modifică pe conture care au început să aibă o osatură. Macedonski nu poate intra în categoria a doua; deși contemporan și mai tânăr decât Eminescu, e încă un întârziat dintr'o epocă defunctă. Cronologicște, Macedonski vine după Eminescu; în istoria literară, vine înainte. Peste Alexandri și peste Macedonski, (care e și el

cu Alexandri mai rafinat) trece cu arătura și cu bolii sdravești, cariera și limba lui Eminescu. Sunt conștin că toată confuzia care mereu sa face, stă aici: cel noul refuză să aile în Macedonski un precursor, cel vechi nu știu că găseac în el un prieten. Viața scurtă a lui Eminescu și cea prea lungă a lui Macedonski, au crescut, fără voie, confuzia. Macedonski trebuie iubit — dar iubit astfel

Vestalelor, numai o noapte de fericire vă mai cer.

trebuie să stea în antologie, lângă :

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate.

Poate e o simplă părere — poate mai mult. La înmormântarea lui, după carul cu flori, aveam impresia stabilă, deși falsă, că mergem după carul lui Grigore Alexandrescu, prelungit prietru nei, încă un secol.

B. FUNDULEANU.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL POPULAR

MASCA, un act de Paul Czinner

De unde va fi acos d. I. Livescu, directorul Teatrului Popular, ceea minucată farsă a scriitorului oeh Paul Czinner?..

El e adevărată lecție de dramaturgie — pentru actori și autori!..

Un director de teatru, priceput în a eși din cele mai mari încreștări profesionale, primește vizita unei tinere actrițe care vooște să fie angajată. Ea e gata să joace o scenă, directorul preferă să se joace pe ea — și actrița joacă într'adevăr o scenă dramatică; dar se oprește în mijlocul jocului și mărturisește că venirea ei e numai un pretext: iubea pe director și căuta un mijloc prin care să se apropie de el. Directorul uitit, mișcat, cucerit, e gata să primească acest neașteptat sacrificiu, mărturisind totuși, că sufletul lui e mult mai simplu decât și-l închipuea unii, și că pe multe genuni suflatești a trebuit să arunce câteva poduri mascate... Actrița, în această clipă de mărturisire și abatere a omului, — respire: „domnule director, dar eu fmi jucam doar rolul...” Desesperit, demascată, directorul înțelege că e pierdut, scoate un revolver din sertarul biroului său și trage asupra acoela care-l ameminta de-acum încolo siguranța în viață. Dar în fața îngrozitoarei fapte omul își perde mințile — și începe a vorbi în neștire, a rade și a cânta monoton: „capul lui — trupul dincolo, capul lui — trupul dincolo...” Actrița fusese doar împușcată cu gloanțe carbe — ea simulase moartea, și ridicându-se, încercă să readucă la rea-

litate pe sârmanul director. În sadar: omul era nebun de-abinelea — și când actrița înspăimântată chemă pe ceilalți din celelalte camere în ajutor, directorul, proaspăt, se ridică din fotoliu — și angajează pe actriță, de oare de altfel, avea o nevoie urgentă?...

Autorul a întrebuințat aci toată claviatura dramatică a teatrului modern: n'au fost neglijate nici măcar jumătățile de tonuri! Celace înseamnă că tehnica „genialitate” a autorilor contemporani trecând de-acum în domeniul farsei, e nevoie de aci înainte, de ceva mai mult...

D. Constantin și-a ținut rolul până la urmă, mulțumitor. Demanșoara Filittis, care a debutat în rolul artistei, a fost mult stăruie de emoțiunea începutului. Are însă, în germene multe din însușirile actrițelor mari.

TEATRUL NAȚIONAL

RAZBUNAREA LUI MOLIERE un act în versuri de N. IORGA cu prilejul tricentenarului

D. N. Iorga, se știe, a răzbit pretutindeni prin cantitate. Și-e fi iachipulnd oare că reprezentând patru piese într'un an, va dovedi că e și poet dramatic?

Spectacolul de data asta a fost *unic* — unic, pentrucă nu se va mai repeta.

Despre piesă nu mai putem spune nimic: e nefolositor și ar trebui să ne repetăm.

Dar pentrucă am fost preumblați prin epoca strălucitoare a lui Ludovic al XIV, gândim ce banale vor fi fost reprezentațiile pieselor lui Molière, Corneille, Racine, care piese, de atunci s'au tot reprezentat fără întreruperi prea mari — și cât de interesante reprezentațiile fără pereche ale unei piese de Scarron sau de cardinalul de Richelieu...

Noi avem norocul neprețuit de a fi de față la reprezentațiile pieselor d-lui cardinal N. Iorga.

F. ABRCA.

Seriilele lui La Fayette către M-me de Staël publicate în *Revue des deux Mondes* dovedesc prietenia delicată dintre aceste două personaje ambele celebre prin iubirea lor pentru națiunile americană și germană. Generalului La Fayette i se datorește independența Statelor-Unite și schimbarea politicii internaționale a Europei.

Fără independența coloniilor engleze din America, se poate ușor tachipui la ce preponderență ar fi ajuns Anglia în Europa.

Americanii și au plătit tributul lor de recunoștință debarcându și la Bordeaux trupele lor ce veneau să ajute pe Francezi în războiul mondial.

M-me de Staël a rămas o filogermană convinsă, credincioasă până la capătul vieții visurilor tinereții ei. Germania se poate să-i fi fost atât de dragă și din motive personale, ca o țară în care a fost primită și în care s'a simțit totdeauna ca la ea acasă.

Cândva Michelet și Victor Hugo făcuseră și ei pe filogermanii — lucru curios — tocmai în momentele cele mai grele când nația franceză suferea mai mult de pe urma Germanilor.

Ei au au rămas însă în simpatia lor. În această înțelegere a rostului vremurilor noi stă deosebirea celor 2 scriitorii cari în epoca maturității lor, s'au depărtat de visurile imposibile ale tinereții.

Am pays de Rabelais studiul d-lui Jacques Boulenger început în *Revue des deux mondes* e de natură să reimprospăteze amintirea legendarelor lui personaje: Gargantua și Pantagruel.

De altă parte problema realismului lui Rabelais în jurul cărnii s'au brodat atatea fanezii primește o soluțiune nouă. Nu tot ce figurează în opera lui Rabelais este aidoma copiat după realitate. Nu orice personaj își găsește un corespondent în lumea timpului. Imaginația creatoare a lui Rabelais își păstrează dreptățile ei necontestate, și numai când te gândești că literatură inutilă s'a scris

în jurul lui Rabelais numai în scopul de a identifica pe unare din eroii săi cu anume și anume figuri istorice ale timpului, și dai seama de farsa ce în stil mare a jucat-a comentatorilor săi acest ei dat autor.

Ca humansit omenirea timpului său era imposibil să nu se reflecteze în opera lui. Spectacolul vieții dimprejur îl pasiona. Scene la cari a luat parte se vor fi restrâns în paginile sale. Numai în acest fel suat utile studiile Rabelaisiene: cercetând partea de real din opera sa, sarcină destul de grea întreprinsă totuș cu mult curaj pentru prima oară de Abel Lefranc (1905) și în ultimul timp de *Revue des deux mondes*.

Iată cam ce era Rabelais pentru câțiva din marii noștri scriitorii francezi: Pentru Victor Hugo un *Homere bufon*, pentru Balzac el rezumă pe Pythagora, pe Hippocrate, pe Aristofan și Dante, iar Michelet spune că opera lui Rabelais este *sfinxul sau chimera, un monstru cu 100 de capete, cu 100 de limbi, un haos armonios, o farsă de o întindere nesfârșită, o beție minunată de lucidă, o nebunie de o adâncă înțelepciune*.

Din Convorbiri literare peanțimul no, reținem ca *model al genului* epigrama maestrului Ciuchî (E. I. V.). O reproducem în întregime

Unut... cristic
(de la Zburător).

Nu-i nici de cum ușor să găsi
Ce limbă e la dobitoace,
Dar, după ce-am văzut cum scrie
Cam înțeleg ce grat le place.

Reproducerea e textuală. Tiparul își are răzburările lui pentru sesi ce-l necințesc.

I. G. Oprîșan. — „21 de luni pe căile robiei” și *Lanțuri frânte*. — Două volume, editura „Lupta” București. — Literatura noastră de războiu, atât de bogată din punct de vedere cantitativ, cuprinde puține lucrări în adevăr realizate. Cei care au avut darul scrisului dinainte, n'au prea avut necazul

să urdească evenimentele războiului printr'înzii și deaceia operele lor n'au fiorul realității, iar cei cari le-au trăit latr'adevăr, n'au putut să le scrie, neavând meșteșugul stilului.

D. I. Gr. Oprigan, al cărui suflet cald și vibrător, îl cunoaștem din articolele dela „*Neamul Românesc*”, tambină în mod armonice cei doi factori de mai sus, redându-ne în cele două volume, schițe și însemnări din recenta noastră epopee, cari ese din comun.

În primul volum, autorul își notează zilnic, în formă de jurnal, suferințele îndurate în timpul cât a fost prizonier ca ofițer de rezervă. Din toată cartea se desprinde un profund sentiment de nostalgie, care'n zilele acele tragice de dezastre național, când din țară le veniau prizonierilor vești din ce în ce mai dureroase, se transformă câteodată în sfâșietoare deprimări. Cu tot subiectivismul, inerent unor astfel de însemnări, autorul ne dă pealocarea, pagini de un realism ce ne face să ne rușinăm de fluctuațiile sufletului uman în fața primădiei.

În „*Lăncuri frânse*” sunt descrise luptele anevoioase și inegale din perioada cea mai tristă a campaniei, când armatele române au trecut întâi Carpații. Autorul, cu tot temperamentul războinic, nu uită să ne dea și tablouri din sălbăticia războiului, reflecții triste asupra instinctului primitiv al luptătorului, în beția luptelor. Dintre schițele cele mai expresive cităm „*De simțimelă*”, „*Lupta dela Homorod*”, „*Caporalul Scurtu*”, etc.

I. V.

N. Bănzaru. — *Din lumea Islamului: Turcia Junilor Turci*, ed. Alcaiz & Calafateanu.

Sborditorul a publicat unul din capitolele acestei cărți, cu indicații și asupra autorului și asupra importanței o erei. Dă p. a Dumitru Cantemir și N. Iorga, care au scris Istoria imperiului otoman, i-a fost dat tot unui român să ne însemne și convulsivitățile Junilor Turci care, sub aparențele unei regecerări mar-

can, de fapt, o agonie. Cartea nu e concepută sub formă istorică ci sub formă de amintiri personale. Rolul important, pe la care l'a jucat d. Bănzaru în desfășurarea revoluției Junilor Turci, îi permieau acestui gen literar: amintirile unui factor însemnat al unei tragedii istorice devin de la sine istorie, oricât de personale și anecdotice ar fi. Volumul d-ului N. Bănzaru e plin de portretele nu numai ale tenorilor revoluției ci și ale corului anonim: îndărătul Iadrimeșilor și al guralivilor, se desprinde întreaga societate otomană, cu toate viziile și simptomele iremedicabile ale descompunerii. Pe lângă portrete, anecdotă și povestirea cursivă a evenimentelor de la prima mișcare de la Salonle până la participarea Turcilor la războiul mondial, mai găsim în cartea d-ului Bănzaru și reflexiuni de ordin general și istoric asupra acestei revoluții neizbituite. Volumul se recomandă deci și prin seriozitate.

Ponlot en Italie se ahlamă volumul ultim al lui Lefebvre; autorul, care e unul din poeții ce cunosc bine războiul — asupra acestui scriitor Charles Morice a scris un studiu interesant. *Sus un poète qui porta le drapeau* — ia ea erou pe acest Ponlot, soldat francez arslit să lupte în Italia contra inamicului comun și-l trece dealungul acestei țări, pe care o vede cu ochii omului simplu, inteligent și atras spre lucrurile practice ale acestei lumi, singurele cari îl prezintă un interes cu adevărat viu. E curios că în acest suflet simplu se găsesc și momente de adevărată intuiție care îl pun în măsură să-și dea seamă de operele artistice și de clipele mari istorice. *Ponlot en Italie* poate face parte din cărțile de psihologie profesională tot așa de bine ca și din cele de război propriu zise.

Totul aiarănd de punctul de vedere din care vrel să o privești.

Peste interesul documentar, militar din cartea lui Lefebvre am insistat însă asupra celui permanent omenesc.

EDITURA „ANCORĂ” ALCALAY & CALAFATEANU

[BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

CĂRȚI FOLOSITOARE ::

:: pentru COPII ȘI TINERIME

BASME DE CRACIUN

ȘI

POVESTEA MINUNATA

DE

VICTOR EFTIMIU

2 volume de câte 160 pagini, ediții de lux
cu ilustrații în text și planșe colorate. Lei 25.—

Băiatul pierdut	Lei 6.—
Făt-frumos din lacrimi	„ 6.—
Tinerete fără bătrânețe	„ 6.—
Pădurea ursitoarelor	„ 6.—
Katalina	„ 6.—
Șarpele fermecat	„ 6.—
Minunea Sfântului Ilie	„ 6.—
Pățania Călugărului Oherasim	„ 6.—
Alina-Linda	„ 6.—
Trei îngeri	„ 6.—

„BIBLIOTECA ROZA

Nenorocirile Sofiei de Contes de Segur ediție ilustrată . Lei 16.—
După ploaie, vreme bună Ibidem 25.—

BIBLIOTECA UNIVERSALA

Grădina Raiului de Andersen Lei 5.—
„ „ „ „ În legătură de lux „ 12.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

• 41, STRADA LIPSCANI, 41 •

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
 Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
 Arad, Târgul-Mureș, Râmniceul-Sărat, Pitești, Craiova,
 Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domul

◆◆◆ Prețuri mai eficiente ca oriunde ◆◆◆

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La **PALATUL NOUȚĂȚILOR**

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Logoj

MATĂSURI :: LENA-

JURI :: PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

:: GALANTERIE ::

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :

produse ale

BOMBONERIEI ::

:: RENAISSANCE

care se găsesc în detalii în

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45